

MR. TH.A.L. KLIEBISCH

‘Ins’ en ‘outs’ omtrent loan agreements

De financiering van ondernemingen kan vele vormen aannemen. Van eigen vermogen tot vreemd vermogen, van langlopend krediet tot ‘kort’ krediet, van publieke tot private financiering, van algemene bedrijfsfinanciering tot objectgebonden financiering. Er zijn echter nog meer smaken: ik noem de gesyndiceerde lening tegenover de bilaterale die door slechts één bank/financier wordt verstrekt, de overnamefinanciering, *structured finance*, *tax leveraged finance* enzovoort.

De eerste Engelstalige uitdrukkingen zijn al gebezigd; dat zal in de loop van deze bijdrage nog wel vaker voorkomen. Het centrum van de financiële wereld, in Europa althans, ligt nu eenmaal in Londen en dat heeft zijn weerslag op het ‘vakjargon’.

Ook mijn opdracht tot het schrijven van deze bijdrage bedient zich van de term *loan agreement*. Onderscheidend vermogen kan men dit begrip, zeker in de Nederlandse context, niet ontzeggen. Immers, indien men het in ons land over een *loan agreement* heeft dan bedoelt men daar niet mee de conditiebrief voor het rekening-courant krediet en ook niet de particuliere woningfinanciering, maar eerder de leningsovereenkomst tussen één of meer financiers enerzijds en een onderneming als geldnemer anderzijds. Bovendien dient de financiering een internationaal karakter te hebben, bijvoorbeeld omdat er sprake is van een internationaal syndicaat van banken, dan wel omdat de leningnemer bestaat uit een multinationale onderneming, met dochters in verschillende landen.

Ten slotte onderscheidt een financiering op basis van een *loan agreement* zich duidelijk van bijvoorbeeld *financial leasing* (een vorm van financiering op basis van huur en verhuur van een object) of *factoring* (financiering op basis van overdracht en/of verpanding van handelsvorderingen). In het navolgende zal ik het uitsluitend hebben over de *loan agreement* in de zin als in de vorige alinea bedoeld.

Nederlands of Engels (recht)?

De term ‘*loan agreement*’ roept onmiddellijk twee vragen op. Allereerst de vraag of zo’n overeenkomst in de Nederlandse dan wel in de Engelse taal moet worden opgesteld en daarnaast of zo’n overeenkomst door Nederlands dan wel door Engels recht moet worden beheerst. Het antwoord op de eerste vraag is snel gegeven. Het is alweer jaren geleden dat ik een leningsovereenkomst in het Nederlands heb opgesteld; de Engelse taal is het uitgangspunt of men dat nu leuk vindt of niet. Het antwoord op de tweede vraag is wijldlopijger.

Ik zou overdrijven indien ik zou stellen dat ik in mijn praktijk dagelijks Engelsrechtelijke *loan agreements* tussen Nederlandse banken en Nederlandse geldnemers onder ogen krijg. Uitzondering is het echter ook niet; ik denk, zonder dat ik daar een uitputtend onderzoek naar heb gedaan, dat het aantal Nederlandsrechtelijke *loan agreements* het aantal Engelsrechtelijke min of meer in evenwicht houdt, althans in Nederland.

Maakt het enig verschil of een *loan agreement* door Engels of door Nederlands recht wordt beheerst? Het antwoord is ‘ja’, met de nadruk op ‘enig’.

Juridisch-technisch is er enig verschil tussen een Nederlandsrechtelijke en een Engelsrechtelijke *loan agreement*, met name waar het betreft de mogelijkheid van een bank om haar vordering (of een gedeelte daarvan) uit hoofde van de *loan agreement* aan derden over te dragen. Naar Nederlands recht dient men gebruik te maken van hetzij contractsoverneming of van een stelsel van cessie en schuldoverneming, althans indien men beoogt zowel een overdracht van rechten als van verplichtingen te bewerkstelligen (en iets anders komt nagenoeg niet voor). Volgens Engels recht kan men in zo’n situatie volstaan met een *transfer* van rechten en verplichtingen (vergelijkbaar met ‘onze’ contractsoverneming). Ik kom hierna nog nader op dit onderwerp terug.

Ook juridisch-inhoudelijk maakt het wel enig verschil of een *loan agreement* door Nederlands dan wel door Engels recht wordt beheerst. Allereerst zal een rechtskeuze ook een dienovereenkomstige forumkeuze tot gevolg hebben. Als men voor, bijvoorbeeld, Nederlands recht heeft gekozen, dan ligt een (forum)keuze voor een Nederlandse rechter voor de hand. Daarnaast haalt men met een keuze voor Nederlands recht ook het beginsel van 'redelijkheid en billijkheid' in huis, iets waarvan men met een keuze voor Engels recht geen last heeft. Overigens wordt de soep ook in dit opzicht niet zo heet gegeten als zij wel wordt opgediend, niet in de laatste plaats omdat naar mijn mening de ruimte voor de Nederlandse rechter om met een beroep op de redelijkheid en billijkheid een bepaling uit een *loan agreement* opzij te zetten uiterst gering is. Ook hieromtrent zal ik hierna nader uitweiden.

Loan Market Association

Met de opkomst van de secundaire markt voor (de handel in participaties in) leningen in Londen in de eerste helft van de jaren negentig van de vorige eeuw, groeide ook het besef dat 'de markt' gebaat zou zijn met een standaardisering van *loan agreements*. Met het doel voor ogen om de ontwikkeling van de zojuist genoemde secundaire markt te bevorderen, werd in december 1996 in Londen de Loan Market Association (kortweg ook 'LMA' genaamd) opgericht. De LMA heeft zich van meet af aan ingezet voor de ontwikkeling van standaarddocumentatie voor gebruik op de secundaire markt. Zo werd in 1997 standaarddocumentatie gepresenteerd voor de zogenaamde *Par Trading*, terwijl begin 1999 de documentatie voor *Distressed Debt Trading* het licht zag.

Eind 1999 presenteerde de LMA de *Primary Documents* als de aanbevolen modellen voor gebruik bij gesyndiceerde leningen. Deze *Primary Documents* werden ontwikkeld door een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de LMA, van de British Bankers' Association, van de Association of Corporate Treasurers, alsmede van enkele grote advocatenkantoren in Londen. Clifford Chance, Londen, is vanaf de oprichting van de LMA haar juridisch adviseur en was als zodanig de eerstverantwoordelijke voor het opstellen van de *Primary Documents*, tezamen met Allen & Overy, een ander groot Londens advocatenkantoor.

Primary Documents – Algemeen

De *Primary Documents* bestonden oorspronkelijk uit een drietal model *loan agreements*, te weten:

- I *multicurrency term facility agreement*;
- II *multicurrency revolving facility agreement*; en

III *multicurrency term and revolving facilities agreement*.

Het onder (I) genoemde document behelst een *loan agreement* op grond waarvan de geldnemer gedurende een bepaalde opnameperiode (de *Availability Period*) het overeengekomen bedrag van de lening in een of meer gedeelten ('*Utilisations*' genaamd) mag opnemen. Aflossing van de som van de opgenomen bedragen geschiedt in een of meer termijnen aan het eind van en/of gedurende de overeengekomen looptijd.

De tweede overeenkomst betreft een *loan agreement* waaronder de geldnemer gedurende de gehele looptijd trekkingen mag verrichten en aflossingen mag plegen, dit in tegenstelling tot hetgeen in de *multicurrency term facility agreement* standaard is opgenomen, namelijk dat eenmaal afgeloste bedragen niet meer mogen worden opgenomen.

De derde overeenkomst houdt een combinatie van beide zojuist beschreven overeenkomsten in.

In alle gevallen heeft de geldnemer het recht om onder de betreffende faciliteit in verschillende valuta (*Optional Currencies*) geld op te nemen, zulks uiteraard binnen het kader van hetgeen uiteindelijk is overeengekomen. Bovendien bevat iedere *multicurrency agreement* een bepaalde referentievaluta (de *Base Currency*), aan de hand waarvan het maximaal onder de faciliteit beschikbare bedrag (de *Commitment*) wordt berekend, alsmede, voorzover van toepassing, de omvang van de te betalen aflossingstermijnen (*Repayment Instalments*, in het geval van een *term facility*) en reductiebedragen (*Reduction Instalments*, indien sprake is van een *revolving facility*).

Inmiddels hebben ook diverse model-*single currency facility agreements* het daglicht gezien, alsmede een model-*term sheet*, een model-*confidentiality letter* voor gebruik bij de syndicerings van het krediet enzovoort.

Clifford Chance, in haar hoedanigheid als hiervoor vermeld, heeft ook een *Users Guide* opgesteld die als leidraad voor eventuele gebruikers van de *Primary Documents* dient; daarnaast bevat deze handleiding ook een opsomming van de veronderstellingen die ten grondslag hebben gelegen aan de ontwikkeling van de *Primary Documents*.

Ten slotte gaat achter het voorblad van alle *Primary Documents* een gemeenschappelijke verklaring (de *Joint Statement*) van de LMA, de British Bankers' Association en de Association of Corporate Treasurers schuil. Met name de zegen die laatstgenoemde instantie aan de documenten heeft gegeven, heeft de hoop doen postvatten dat het bedrijfsleven de *Primary Documents* zal accepteren als een evenwichtig en redelijk uitgangspunt. De participatie van de Associa-

'Ins' en 'outs' omtrent loan agreements

tion of Corporate Treasurers heeft er mede toe geleid dat de documenten reeds een aantal compromissen ten voordele van de geldnemers bevatten, terwijl ook de bewoordingen gebruikersvriendelijker zijn geworden.

Primary Documents – Specifiek

Bij het onderstaande heb ik het model *Multicurrency term and revolving facilities agreement* (versie d.d. 28 oktober 1999) als uitgangspunt genomen; al hetgeen ik hierna stel is echter ook op de andere modellen van toepassing.

Allereerst vallen de *Primary Documents* uiteen in 'harde' en 'zachte' bepalingen. Onder de eerste categorie vallen voornamelijk de 'mechanische' bepalingen en wat de Engelsen zo mooi de 'boilerplate' bepalingen noemen. Tot de 'mechanische' bepalingen zou ik willen rekenen de bepalingen die betrekking hebben op:

- het doen van trekkingen onder de faciliteiten;
- de wijze waarop de geldnemer *Optional Currencies* mag kiezen en waarop de betreffende bedragen worden vastgesteld;
- verplichte vervroegde aflossing indien er sprake is van *illegality* (dat wil zeggen dat het ter beschikking stellen dan wel houden van de faciliteiten in strijd met de wet is ten aanzien van (een van) de financiers);
- vrijwillige vervroegde aflossing indien de geldnemer gehouden wordt om extra betalingen te verrichten ten gevolge van heffing van bepaalde belastingen ten laste van de financiers (*Tax gross-up en Tax indemnity*), dan wel ten gevolge van extra kosten die door de terzake bevoegde financiële autoriteiten op het ter beschikking stellen – dan wel houden van de faciliteiten ten laste van de financiers worden geheven (*Increased costs*);
- de wijze van vaststellen van het rentetarief, de berekening van rente en wijzigingen in een en ander ten gevolge van marktontwrichting (*Market Disruption*);
- de verplichting zijdens de geldnemer om extra betalingen te verrichten in geval van heffing van bepaalde belastingen (*Tax gross-up en Tax indemnity*) en extra kosten (*Increased costs*); maar ook de verplichting van de kant van de financiers om redelijkerwijs mee te werken aan een verzachting voor de geldnemer van de consequenties van *Illegality*, *Tax gross-up* en *Increased costs*, bijvoorbeeld door de faciliteiten via een ander kantoor aan de geldnemer ter beschikking te stellen.

Boilerplate bepalingen omvatten onder meer:

- bepalingen die betrekking hebben op de *Agent* en de *Arranger*, alsmede op het syndicaat van financiers; en
- bepalingen van administratieve aard, zoals bijvoorbeeld de wijze waarop betalingen over en weer dienen te worden verricht (*Payment mechanics*), waarop kennisgevingen dienen te worden gedaan (*Notices*) en dergelijke.

Het moge duidelijk zijn dat de 'harde' bepalingen in principe niet voor onderhandeling en/of nadere bespreking in aanmerking komen, zulks in tegenstelling tot de zogenaamde 'zachte' bepalingen. De voornaamste bepalingen van de laatste categorie omvatten de volgende:

- de definities van *Financial Indebtedness* (van belang voor de *Negative pledge* en *Cross default clauses*) en *Material Adverse Effect*. Deze definitie speelt onder meer een rol bij bepaalde *representations* en *warranties* die men gewoonlijk in *loan agreements* tegenkomt alsmede bij de *Material Adverse Change* bepaling (een opeisbaarheidsbepaling op grond waarvan de financier bevoegd is de lening op te eisen indien zich ten aanzien van de geldnemer gebeurtenissen voordoen die een belangrijk nadelig effect op het vermogen en/of de kredietwaardigheid van de geldnemer (kunnen) hebben);
- verplichte vervroegde aflossing van de lening indien ten aanzien van de geldnemer een wijziging in de zeggenschap optreedt;
- de reeds eerder genoemde *representations* en *warranties* (zie meer daarover hierna);
- de *undertakings*, dat wil zeggen bepaalde speciale verplichtingen waartoe de geldnemer zich jegens de financier heeft verbonden (bijvoorbeeld ten aanzien van informatieverstrekking en financiële verslaggeving, het niet (verder) verstrekken van zekerheid aan derden (de *Negative pledge* bepaling), het niet-vervreemden van activa anders dan in de normale bedrijfsuitoefening (*Disposals clause*), het niet-fuseren met andere ondernemingen of het niet wijzigen van de aard van het door de geldnemer uitgeoefende bedrijf (*Change of business*);
- de opeisbaarheidsbepalingen (*Events of Default*);
- welke voorwaarden worden gesteld aan terbeschikkingstelling van trekkingen onder de leningen (*Conditions precedent*); en
- rechts- en forumkeuze (*Governing law and jurisdiction*).

'Ins' en 'outs' omtrent loan agreements

De 'zachte' bepalingen zullen dikwijls het onderwerp van discussie tussen partijen zijn, waarbij ik nog aantekenen dat de *Primary Documents* wel een uitgangspunt voor elk van de zojuist genoemde bepalingen bevatten, echter zonder de pretentie om uitputtend dan wel dwingend te zijn. Bovendien hangen de aard en omvang van met name de *representations* en *warranties*, *undertakings* en opeisbaarheidsbepalingen in belangrijke mate af van het doel waarvoor de financiering wordt verstrekt (algemene bedrijfsuitoefening van de geldnemer, financiering van een overname, van een bepaald project en dergelijke), van de aard van het bedrijf van de geldnemer (handelsbedrijf, industrie, dienstverlening) en ook van het feit of er al dan niet zekerheid wordt verschaft.

Excursies

Ten slotte zal ik nog een enkel woord wijden aan de *assignment*- en *transfer*bepalingen en de 'redelijkheid en billijkheid', aangezien ik dat hiervoor heb beloofd, alsmede aan de karakterisering van de *representations* en *warranties*, al was het maar omdat deze termen naar Nederlands recht geen zelfstandige betekenis hebben.

Assignment and transfer

De *Primary Documents* kennen twee manieren waarop een financier zijn rechten en/of verplichtingen uit hoofde van een *loan agreement* geheel of gedeeltelijk aan een derde kan overdragen. De eerste is een *assignment* van rechten en de tweede een *transfer by novation* van rechten en verplichtingen. De *Primary Documents* bevatten geen voorschrift terzake van de overdracht door middel van *assignment*, zulks in tegenstelling tot de *transfer by novation*. In het laatste geval dienen de uittredende financier en de toetredende een zogenaamd 'Transfer Certificate' te ondertekenen en aan de *Facility Agent* (de instelling die is aangewezen om de kredietfaciliteit te administreren en om namens alle financiers met de geldnemer te corresponderen in zaken betreffende de *loan agreement*) te overhandigen. In de praktijk is de overdracht van rechten en verplichtingen door middel van *transfer by novation* verreweg de meest voorkomende.

Naar Nederlands recht schept de hierboven omschreven manier van overdracht van rechten en verplichtingen ten minste twee problemen. Het eerste probleem (dat speelt indien de betreffende *loan agreement* door Nederlands recht wordt geregeerd) is dat de wet (artikel 6:159 BW) ervan uit lijkt te gaan dat contractoverneming (de geëigende rechtsfiguur als het gaat om overdracht van rechten en verplichtingen door een partij bij een contract aan een derde)

alleen betrekking kan hebben op de gehele rechtsverhouding en niet op een deel daarvan. Gelukkig zijn er juristen die beweren dat een gedeeltelijke contractoverneming ook mogelijk is (een mening waarbij ik mij gaarne aansluit) maar een uitgemaakte zaak is dat (nog) niet, voorzover mij bekend. Inmiddels heeft de praktijk in Nederland de volgende oplossing gevonden, namelijk

- a contractoverneming indien de uittredende financier een overdracht van al zijn rechten en verplichtingen beoogt; en
- b een stelsel van cessie van rechten en schuldoverneming (de artikelen 6:155 e.v. BW) van de met die rechten corresponderende verplichtingen, indien partijen een gedeeltelijke overdracht van rechten en verplichtingen beogen.

Het tweede probleem betreft het gegeven dat naar Nederlands recht een overdracht door middel van novatie (*transfer by novation*) ertoe leidt dat de bestaande rechtsverhouding (tussen uittredende financier en geldnemer) tenietgaat, terwijl een nieuwe rechtsverhouding (tussen toetredende financier en geldnemer) geacht wordt te zijn ontstaan. Het tenietgaan van de bestaande rechtsverhouding heeft onder meer tot gevolg dat de daarop betrekking hebbende nevenrechten (waaronder eventuele rechten van pand en hypotheek, alsmede borgstellingen) eveneens tenietgaan. Ook voor dit probleem biedt zowel de contractoverneming als de schuldoverneming gecombineerd met cessie een oplossing. Artikel 6:157 lid 2 BW bepaalt immers dat

'tot zekerheid van de overgegangene schuld strekkende rechten van pand en hypotheek op een aan een der partijen toebehorend goed blijven bestaan; die op een niet aan een der partijen toebehorend goed en rechten uit borgtocht gaan door de overgang teniet, tenzij de pand- of hypotheekgever of borg tevoren in handhaving heeft toegestemd'.

Het zojuist geciteerde artikel is op beide rechtsfiguren van toepassing.

Redelijkheid en billijkheid

Artikel 6:2 lid 1 BW legt aan de partijen bij een overeenkomst de verplichting op om zich jegens elkaar te gedragen 'overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid'.

Twee observaties mijnerzijds in dit verband. Allereerst, indien partijen bij een overeenkomst hebben verklaard dat die overeenkomst bijvoorbeeld door Engels recht zal worden beheerd, is er mijns inziens geen plaats voor toepasselijkheid van het beginsel van de redelijkheid en billijkheid, ook niet waar de par-

tijen bij die overeenkomst Nederlands zijn. Nederlands recht respecteert, binnen zekere grenzen uiteraard, de vrijheid van partijen bij een overeenkomst om zelf te bepalen door welk recht die overeenkomst wordt geregeerd. Dit beginsel is onder meer vastgelegd in het verdrag van Rome inzake het recht toepasselijk op contractuele verplichtingen van 1980. Het beginsel van redelijkheid en billijkheid is niet van zodanig fundamentele aard voor de Nederlandse rechtsorde dat het altijd moet worden toegepast met voorbijgaan aan het recht dat door partijen is gekozen.

Dit gezegd hebbende, indien partijen wel ervoor hebben gekozen dat Nederlands recht op hun *loan agreement* van toepassing is, dan geldt het beginsel van artikel 6:2 lid 1 BW natuurlijk wel. De vraag rijst dan in hoeverre dit beginsel ook daadwerkelijk wordt toegepast. Lid 2 van artikel 6:2 BW geeft de maat in die zin dat bijvoorbeeld een contractuele bepaling opzij kan worden gezet indien toepassing daarvan

'in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn'.

Uit de laatste drie geciteerde woorden leidt men wel af dat de rechter slechts een marginale bevoegdheid heeft om contractuele bepalingen met een beroep op de redelijkheid en de billijkheid opzij te zetten. Die rechterlijke bevoegdheid zal steeds marginaal worden naarmate de rechtsverhouding tussen partijen meer uitputtend is vastgelegd, naarmate die partijen meer op voet van gelijkheid met elkaar hebben onderhandeld en zich beide van juridische specialisten hebben bediend. Het komt mij voor dat de redelijkheid en billijkheid nauwelijks een rol speelt bij de uitleg van de *Primary Documents*, die in hun meest simpele vorm en zonder de bijlagen mee te tellen al gauw zestig bladzijden beslaan, terwijl naar mijn ervaring geldnemers in Nederland zich bijna zonder uitzondering laten bijstaan bij de onderhandelingen inzake hun *loan agreements* door hun interne of externe juridische adviseurs.

Niettemin zal de redelijkheid en billijkheid wel een belangrijke rol blijven spelen bij de beoordeling van de uitoefening door de financier van de aan hem krachtens de *loan agreement* toegekende discretionaire bevoegdheden. Ik noem maar één voorbeeld (uit talrijke), te weten de beoordeling of een bepaalde gebeurtenis een zodanig *Material Adverse Effect* heeft op de kredietwaardigheid van de geldnemer dat dit een opeising van het onder de kredietfaciliteit uitstaande bedrag rechtvaardigt.

Representations en warranties

In de context van *loan agreements* (en dus ook van de *Primary Documents*) wordt met een '*representation*' bedoeld: een verklaring van de geldnemer omtrent diens juridische en financiële status, omtrent het bedrijf van de geldnemer, de rangorde van de aangevane verplichtingen, de juistheid van de verschaft informatie, de belastingsituatie van de geldnemer enzovoort. Die verklaringen worden voor het eerst afgegeven bij het aangaan van de overeenkomst en worden doorgaans geacht te zijn herhaald (met inachtneming van eventueel nieuwe feiten) bij iedere trekking onder de kredietfaciliteit en/of op de eerste dag van iedere renteperiode.

Die *representations* vormen de basis voor de financier voor het aangaan van de *loan agreement* en het honoreren van eventuele trekkingsverzoeken door de geldnemer. Men mag het ervoor houden dat de financier de *loan agreement* niet of niet op dezelfde voorwaarden zou zijn aangegaan indien hij zou hebben geweten dat één (of meerdere) *representation(s)* niet juist of onvolledig zou(den) blijken te zijn. In *loan agreements* wordt dan ook zonder uitzondering bepaald dat indien een *representation* onjuist of onvolledig mocht blijken te zijn, de financier het recht heeft om de lening op te eisen.

Met '*warranty*' wordt doorgaans in het kader van *loan agreements* bedoeld: het instaan door de geldnemer voor de juistheid van een bepaalde verklaring voor de toekomst. De geldnemer verklaart bijvoorbeeld (een *representation*) dat zijn jaarverslag is opge maakt overeenkomstig de in Nederland geldende accountantsmaatstaven en principes (*Dutch GAAP*) en staat ervoor in (een *warranty*) dat hetzelfde zal gelden voor toekomstige jaarverslagen.

De vraag welke naar Nederlands recht de aard en de strekking van de *representations* en *warranties* zijn, alsmede welke de gevolgen zijn van een eventuele onjuistheid of onvolledigheid of van een eventueel niet-nakomen, moet worden beantwoord door de uitleg van die bepalingen, waarbij het aankomt op de zin die partijen bij de overeenkomst in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs daaraan mochten toekennen en op hetgeen zij redelijkerwijs te dien aanzien van elkaar mochten verwachten (de 'Haviltex'-formule). Met andere woorden hoe duidelijker de *representations* en *warranties* zijn verwoord des te makkelijker valt te voorspellen welke in rechte de consequenties van onjuistheid, onvolledigheid of niet-nakoming daarvan zouden moeten zijn.

Bij het bovenstaande roep ik in herinnering hetgeen ik eerder omtrent 'harde' en 'zachte' bepalingen van de *Primary Documents* te berde heb gebracht.

'Ins' en 'outs' omtrent loan agreements

Zowel de *representations* en *warranties* als de opeisbaarheidsbepalingen (*Events of Default*) vallen onder de categorie van zachte bepalingen en zijn dan ook altijd onderwerp van onderhandeling. Het resultaat vindt men dan terug in de vorm van onduidelijke bewoordingen of in de vorm van clausulering van de gevolgen, in die zin dat een onjuistheid van een *representation* alleen maar gevolgen heeft voor de opeisbaarheid van de lening indien het gaat om een belangrijke mate van onjuistheid of indien niet-nakoming van een *warranty* een belangrijk nadelig effect (*Material Adverse Effect*) heeft op de kredietwaardigheid van de geldnemer. Variaties op deze thema's zijn talrijk.

Advies en verzuchting

Ik zou deze bijdrage willen besluiten met een advies dat ik ontleen aan de *Joint Statement* en dat als volgt luidt:

'When considering use of the Primary Documents it is recommended that borrowers and lenders should:

[...]

always have the benefit of independent legal advise.'

Het moge duidelijk zijn dat ik mij van ganser harte daarbij aansluit.

Ten slotte nog een verzuchting, namelijk dat het de wetgever moge behagen het mededelingsvereiste bij cessie (artikel 3:94 lid 1 BW) af te schaffen.

Mr. Th.A.L. Kliebisch is advocaat en partner bij Clifford Chance LLP te Amsterdam.